

Maahanmuuttajan oikeudet ja velvollisuudet

Maahanmuuttajan, joka äskettäin on muuttanut asumaan pysyvästi Suomeen, täytyy heti alusta lähtien tarkasti perehtyä omiin kansalaisoikeuksiinsa ja – velvollisuuksiinsa. Suomen perustuslaki (**Suomen perustuslaki**), 1.3.2000, 2. luvussa (**2 luku**) perusoikeudet (**perusoikeudet**) § 6-23 määrittelevät Suomen kansalaisten perusoikeudet. Nämä oikeudet koskevat myös ulkomaalaisia, jotka ovat muuttaneet asumaan pysyvästi Suomeen. Luettelemme Suomen perustuslain pykälät:

- yhdenvertaisuus - ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä
- oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen
- rikosoikeudellinen laillisuusperiaate
- liikkumisvapaus
- yksityiselämän suoja
- uskonnon ja omantunnon vapaus
- sananvapaus ja julkisuus
- kokoontumis- ja yhdistymisvapaus
- vaali- ja osallistumisoikeus
- omaisuuden suoja
- sivistykselliset oikeudet
- oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin
- oikeus työhön ja elinkeinovapaus
- oikeus sosiaaliturvaan
- vastuu ympäristöstä
- oikeusturva
- perusoikeuksien turvaaminen
- perusoikeudet poikkeusoloissa

Näiden oikeuksien toteutuminen turvataan vastaavilla Suomen valtion

toimilla. Yllämainitussa ei varmaankaan ole mitään uutta maahanmuuttajalle, koska minkä tahansa maan perustuslaki määrittelee ihmisen oikeudet samalla tavalla. Kuitenkin maahanmuuttaja, jolla ei ole vielä kansalaisuutta, mutta joka asuu Suomessa pysyvästi, automaattisesti kytkeytyy yhteiskunnan elämään ja hänellä on samat oikeudet kuin muillakin tämän maan kansalaisilla. Käytännössä näkee kuitenkin silloin tällöin poikkeamia oikeusnormien noudattamisessa.

Suomen Perustuslain ensimmäisessä kohdassa (2 luku, 6 pykälä: Yhdenvertaisuus) sanotaan:

” Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä, erityisesti palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehdoista määrättäessä, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.”

Ulkomaalaisen ei tarvitse alistua syrjintään. Lain noudattamista suhteessa Suomessa oleviin ulkomaalaisiin seuraa ulkomaalaisten asioiden valtuutettu (**ulkomaalaisvaltuutettu**). Suomessa asuva ulkomaalainen voi kääntyä henkilökohtaisesti hänen puoleensa varattuaan ensin ajan etukäteen soittamalla puhelimitse tai lähettämällä kirjeen Helsinkiin. Saadakseen apua ongelmiensa ratkaisuun ulkomaalainen voi kääntyä myös asuinpaikkansa sosiaalitoimiston (**sosiaalitoimisto**) puoleen.

Suomen kansalaiset ovat lainkuuliaisia, ja se on heidän peruspiirteensä, joka turvaa Suomen taloudellisen ja poliittisen

järjestelmän melko tehokkaan työskentelyn. Tässä kohdin on välttämätöntä muistuttaa, että maahanmuuttajan perusvelvollisuus on tinkimättömästi noudattaa sen maan perustuslakia, missä hän asuu. Kansalaisuuden puuttuminen maahanmuuttajalta ei vapauta häntä Suomen lakien noudattamisesta. Maahanmuuttajan on välttämätöntä oppia oikealla tavalla ja hyvillä perusteilla puolustamaan omia etujaan. Hänen täytyy ymmärtää, että missä tahansa konfliktitilanteessa riippumatta kansalaisuudesta hänellä on oikeus pätevään oikeusapuun (**oikeusapu**) siviili- ja rikosasioissa.

Ihminen, joka tarvitsee oikeusapua, voi kääntyä kunnan yleisen oikeusaputoimiston (**yleinen oikeusaputoimisto**) puoleen omalla asuinpaikkakunnallaan. Siellä maahanmuuttajaa neuvotaan oikeudellisissa kysymyksissä, mutta sieltä saa myös asianajajan palveluja oikeuskäsittelyä varten. Palvelusta maksetaan palvelua hakevan kansalaisen tulojen mukaisesti. Jos ihminen ei itse voi maksaa omaa puolustustaan, niin silloin valtio maksaa asianajajan palvelun lukuun ottamatta pieniä ja vähemmän tärkeitä oikeudenkäyntejä. Laissa on tarkasti määritelty ne rajat, joissa kansalainen voi saada oikeuden nk. maksuttomaan oikeudenkäyntiin (**maksuton oikeudenkäynti**) esimerkiksi yksityisen asianajotoimiston kautta. Ihmisellä on täysi oikeus valita itselleen oman harkintansa mukaan asianajaja (**oikeusavustaja**), johon hän luottaa. Hänellä on myös täysi oikeus kieltäytyä oikeusavustajasta, jota poliisi, tulli tai muut viralliset tahot hänelle ehdottavat.

Tyypillisiä 'ilmaisia oikeudenkäyntejä':

- avioerot, omaisuuden jakamiset sekä lapsia ja elatusmaksuja koskevat käräjäinnit
- ostoksia koskevia velat, työriidat ja vahingon korvauksia koskevat kysymykset
- rikosasiat

- hallinnolliset asiat ja kysymykset, jotka koskevat eläkkeitä ja veroja
- maastakarkotusasiat

Kieltäydyttäessä 'ilmaisesta oikeudenkäynnistä' maahanmuuttaja voi näissä kysymyksissä valittaa päätöksistä Ulkomaalaisvaltuutetun toimistoon (**Ulkomaalaisvaltuutetun toimisto**) (katso luku "Lisätietoja").

Mikäli maahanmuuttaja ei osaa kieltä täydellisesti eikä hallitse käytäntöjä, hän itse tuskin kykenee hoitamaan asioitaan. Siksi heti maahanmuuton jälkeen maahanmuuttaja tarvitsee pätevän tulkin/kääntäjän, joka ei ainoastaan käännä, vaan myös hoitaa hänen asioitaan. Sukulaiset ja ystävät, jos sellaisia on, voivat aina auttaa äskettäin maahan saapunutta perehtymään uuteen tilanteeseen. He neuvovat, kuinka tulee toimia. Mutta jos sellaisia ei ole, niin maahanmuuttajalla on oikeus käyttää tulkin/kääntäjän palveluja; hänen täytyy kuitenkin ilmoittaa palvelun tarpeesta siihen virastoon/laitokseen, minkä puoleen hän on kääntynyt, esimerkiksi maistraattiin, työvoimatoimistoon tai sosiaalitoimistoon.

Tiedonpuute omista oikeuksista ja velvollisuuksista johtaa usein maahanmuuttajan tukaliin tilanteisiin erilaisten viranomaisten luona, joiden puoleen hän on kääntynyt. Tulkin/kääntäjän välityksellä tai, mikäli itse osaatte riittävässä määrin suomea, voitte aina saada selvityksen omista oikeuksistanne, velvollisuuksistanne ja mahdollisuuksistanne mistä tahansa teidän ongelmianne hoitavasta organisaatiosta. Älkää pelätkö selvittää vaikeatajuisia kysymyksiä omista asioistanne. Useinkaan virkailijat eivät tiedä ongelmianne eivätkä edes voi otaksua sellaisia teillä olevan, tai teidän ongelmienne ratkaisu ei vain kuulu heidän erityisalaansa.

Maahanmuuttajan uusi elämä Suomessa alkaa käynneistä erilaisissa valtiollisten viranomaisten luona ja monenlaisten hakemusten ja ilmoitusten täyttamisestä. Kaikki asiapaperit, joita teidän tulee täyttää, edellyttävät suomen (tai joskus englannin) kielen taitoa. Ja tällöin ihminen, joka ei hallitse suomen kieltä ja virallista

terminologiaa, ei selviä tästä ilman tulkin/kääntäjän apua. Joten olkaa tarkkoja, että annatte oikeaa tietoa itsestänne. Teidän tietonne menevät yhteiseen tietokoneessa olevaan rekisteriin ja siellä ei saa olla mitään virheitä.

Jokaisesta virastosta te löydätte monia suomen kielellä olevia oppaita ja ohjeita ko. viraston toiminnasta. Nykyisin teille voidaan tarjota samanlaisia oppaita myös teidän äidinkielellänne; niistä te voitte kysellä virastoista/laitoksista tai tilata niitä postitse virallisista paikoista, esimerkiksi työministeriöstä, opetusministeriöstä tai muista vastaavista paikoista (katso lähdeluettelo kirjan lopussa).

Kun tulette Suomeen, on hyvä kääntää suomeksi kaikki tärkeät paperinne: koulutodistukset, työkirja (siinä pitää ehdottomasti olla tieto viimeisestä työpaikasta ja minkä pykälän perusteella ero on tapahtunut, esimerkiksi oma tahto, henkilöstömäärän supistaminen tai karsiminen, liikkeen lopettaminen), kaikkien perheenjäsenten syntymätodistukset ja avioliittotodistus. Nämä käännökset maahanmuuttaja maksaa itse. Tulkin/kääntäjän palvelut ovat melko kalliita.